

Umeyr'in küçük kuşu öldüğü zaman ona, "Ebû Umeyr, küçük kuşa ne oldu?" diye takılmasını hikâye eden sahih hadisten altmış altı hüküm çıkarmıştır.

Fevâid kelimesi sözlük anlamıyla çeşitli ilimlerde yazılan pek çok esere de ad olmuştur. Hadis kitaplarında her rivayet bir fâide kabul edilirken bu eserlerdeki her bilgi türü bir fâide sayılmıştır. Bu grup içinde zikredilebilecek eserler arasında, erken dönemde yazılanlardan Arap dil âlimi İbn Düreyd'e (ö. 321/933) nisbet edilen *el-Fevâ'id ve'l-ahbâr* (nşr. İbrâhim Sâlih, Beyrut 1407/1986 [*Nevâdir-rü'r-resâ'il* içinde, s. 5-40]) ve Şîî-İmâmî Muhammed b. Ali el-Kerâcî'nin (ö. 449/1057) çeşitli konulara dair *Kenzü'l-fevâ'id*'i (nşr. Abdullah Na'me, I-II, Kum 1410) ile hadis ilminde Mâzerî'nin *Şahîh-i Müslim* şerhi olan *el-Mu'lim bi-fevâ'id-i Müslim*'i (nşr. Muhammed eş-Şazeli, I-III, Tunus 1987-1988), Muhammed b. Süleyman er-Rûdânî'nin *Kütüb-i Sitte* ile birlikte on dört kitabın hadislerini bir araya getirdiği *Cem'u'l-fevâ'id min Câmi'i'l-uşûl ve Mecma'i'z-zevâ'id*'i (Cidde 1973), Şevkânî'nin mevzû hadisleri dair *el-Fevâ'idü'l-mecmû'a*'sı (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî, Kahire 1380/1960), Fıkıh ilminde İbnü'l-Lahhâm diye bilinen Ali b. Abbas el-Ba'î el-Hanbelî'nin *el-Kavâ'id ve'l-fevâ'idü'l-uşûliyye*'si (nşr. Muhammed Hâmid el-Fikî, Beyrut 1403/1983), Kur'an ilimlerinde İbn Kayyim el-Cevziyye'nin *el-Fevâ'idü'l-müşevvağ ilâ 'ulûm'il-Kur'ân ve 'ilmi'l-beyân*'ı (Beyrut 1982), kelâm ve akaid ilminde Kadızâde Ahmed Şemseddin'in *Ferâ'idü'l-fevâ'id fi beyân'il-'akâ'id* (Konstantiniye 1223) adlı âmentü şerhi, Arap gramerine dair Kemâleddin el-En-

bârî'nin *Mensûrû'l-fevâ'id*'i (nşr. Hâtem Sâlih ez-Zâmin, Beyrut 1403/1983), tabakata dair Abdülhay el-Leknevî'nin *el-Fevâ'idü'l-behiyye fi terâcimi'l-Hanefiyye*'si (Kahire 1324) sayılabilir.

Yazma eserlerin başında ve sonunda-ki boş yapraklara kaydedilen, bazan kitabın konusuyla hiçbir ilgisi bulunmayan bir kıta veya bir ilâc tarifi gibi dağınık bilgilere de fevâid denmiştir (bk. FEVÂİD KAYDI).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kâs, *Cüz' fihî Fevâ'idü Ebt' Umeyr* (nşr. Sâbir Ahmed el-Betâvî), Kahire 1413/1992; Ebû Bekir Ahmed b. Ca'fer el-Katîl, *Cüz'ü'l-elf dînâr* (nşr. Bedr b. Abdullah el-Bedr), Küveyt 1414/1993; Muhammed b. Ali en-Nakkâş, *Fevâ'idü'l-'Irâkıyyîn* (nşr. Mecdî Seyyid İbrâhim), Kahire, t. s. (Mektebetü'l-Kur'ân); Muhammed b. Ali es-Sûrî, *el-Fevâ'idü'l-müntekât ve'l-garâ'ibü'l-hisân 'anî's-şüyûhî'l-Kâfiyyîn* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1407/1987; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela'*, XIII, 10; Sezgin, GAS, I, 191, 208, 212; Câsim b. Süleyman el-Füheyd ed-Devserî, *er-Ravzü'l-bessâm bi-terâtibi ve tahrici Fevâ'id-i Temmâm*, Beyrut 1408/1987; Meşhûr b. Hasan b. Selmân — Râid b. Sabrî, *Mu'cemü'l-muşannefâtî'l-vâride fi Fethi'l-bârî*, Riyad 1412/1991, s. 311-324; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 173-184; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 921-926; "Fevâid", *Büyük Larousse*, İstanbul 1986, VII, 4067.

M. YAŞAR KANDEMİR

FEVÂİD KAYDI

Yazma eserlerin başında ve sonunda bulunan boş yapraklara okuyucular tarafından düşülen bazı notlar.

Eskiden yazma eserlerin ciltlenmesi sırasında baş ve son taraflarına, metnin dış tesirlerden zarar görmemesi ve gerektiğinde bazı notların kaydedilebil-

mesi için "vikâye (koruma) varakları" denilen birkaç ilâve yaprak konulurdu; bazan da esas metnin yazıldığı kâğıtların son formasında metin bittikten sonra birkaç sayfa boş kalırdı. Bu boş yapraklara, esere zaman içinde sahip olanlar tarafından temellük ve tesâhüb kaydı, mütalaa kaydı, vakıf kaydı gibi notlar düşülür, çok defa bunların dışında beyitler, başka eserlerden çıkarılmış faydalı bilgiler, bazı önemli kişilerin veya kendi aile fertlerinin doğum ve ölüm tarihleri, ilâc reçeteleri, zelzele, salgın hastalık, yangın vb. toplum hayatında iz bırakmış felâketler yahut zafer ve fetih günleri de kaydedilirdi. Genellikle birkaç satır veya biraz daha fazla olan bu notları konu ve mahiyetleri açısından sınırlandırmak mümkün değildi.

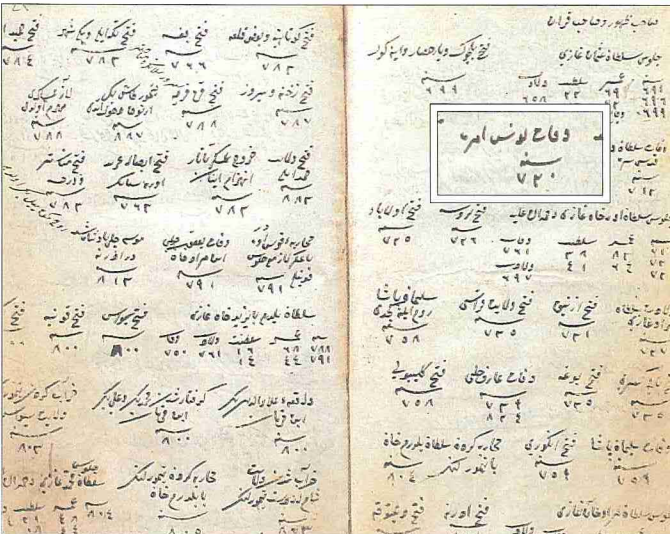
Yazma eserleri tavsif ederken fevâid kayıtlarının da dikkatle incelenmesi ve önemli görülenlerin belirtilmesi gerekir. Nitekim eski müellifler rivayet, kiraat ve semâ kayıtlarını nasıl önemli kabul etmişlerse bu kayıtları da aynı derecede önemli sayıp dikkatle incelemiş ve değerlendirmişlerdir. *Mu'cemü'l-üdeba'* müellifi Yâkût el-Hamevî ile *Vefeyâtü'l-a'yân* müellifi İbnü'l-Hallikân bunların en önde gelenleridir. Fevâid kayıtları araştırmacılara yazma eserin geçişinin hangi tarihlere kadar uzandığını belirleme hususunda yardım etmekte, ayrıca zaman zaman günümüze kadar gelmeyen eski kitaplardan aktarılmış notlar olmaları, bazan kaybolmuş bir eserin bir parçasını teşkil etmeleri, bazan da önemli şahsiyetlerin doğum-ölüm tarihlerini, çocuklarının isimlerini vermeleri açısından değer taşımaktadırlar. Meselâ Yûnus Emre'nin biyografik eserlerde yer almayan ölüm tarihi Adnan Erzi tarafından bir yazma eserin fevâid kayıtlarından tesbit edilmiştir. Aynı şekilde İbn Kuteybe'nin de hayatının önemli bir devresi, *Edebü'l-kâtib* adlı eserinin yazma nüshalarından birine bir öğrencisinin düşmüş olduğu fevâid kaydıyla aydınlatılmış, özellikle hayatının son günlerini nasıl geçirdiği bu notlardan öğrenilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Nihat Mazlum Çetin, "Yazma Eserlerin Tanınması", *İlim ve San'at*, sy. 30, İstanbul 1991, s. 64 (bu madde esas itibarıyla Nihad M. Çetin'in, İÜ. Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda "İlmî Araştırmalarda Temel Bilgiler ve Usûl" adı altında verdiği derslerde tutulan notlara dayanmaktadır).

ORHAN BİLGİN

İçinde fevâid kayıtları bulunan bir mecmuadan iki sayfa ve bu mecmuadaki Yûnus Emre ile ilgili kayıt (Beyazıt Devlet Ktp., nr. 7912, vr. 40^b-41^a ve 40^b'den detay)